

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КОШИКОВ Денис Олександрович

УДК 342.951:351.749

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Міжрегіональній Академії управління персоналом.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
БЕЗПАЛОВА Ольга Ігорівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
адміністративної діяльності ОВС.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
ЮНІН Олександр Сергійович,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ, начальник
факультету заочного навчання працівників
ОВС;

кандидат юридичних наук, доцент
ДРОЗД Олексій Юрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративної
діяльності.

Захист відбудеться **14 квітня** 2016 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

Автореферат розісланий 11 березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підрозділи поліції особливого призначення посідають важливе місце в системі Національної поліції України, являючи собою високопрофесійні підрозділи поліції швидкого реагування, уповноважені здійснювати забезпечення публічного порядку в підвищено складних і небезпечних умовах, протидію злочинності та проведення спеціальних операцій. Ефективне виконання їх завдань та функцій за сучасної соціально-політичної ситуації в Україні здійснює безпосередній вплив на стан правопорядку та законності в державі та її окремих регіонах, запобігання і припинення масових заворушень, протидії незаконним воєнізованим формуванням та терористичній діяльності.

У діяльності підрозділів поліції особливого призначення ключовими є відповідність здійснюваних ними заходів оперативній ситуації із реальними потребами протидії злочинності, поєднання вузькоспеціалізованості з готовністю оперативного виконання широкого спектра правоохоронних завдань, злагоджена взаємодія з іншими правоохоронними структурами, забезпечення не лише загальнодержавних інтересів, але й безпеки і прав громадян, недопущення їх порушення у своїй діяльності, превалювання методів переконання і переговорів перед заходами примусу, своєчасність та достатність їх застосування.

Сьогодні належне функціонування підрозділів поліції особливого призначення істотно ускладнюється несистемністю і фрагментарністю підзаконного відомчого регулювання, відсутністю профільного законодавчого регулювання, яке б комплексно і послідовно визначало їх правовий статус, компетенцію, структуру, гарантії, форми та методи діяльності. Така ситуація потребує свого негайного вирішення, оскільки якісне адміністративно-правове регулювання організаційно-управлінських відносин у сфері внутрішньої організації, керівництва та діяльності підрозділів поліції особливого призначення сприятиме продуктивній реалізації їх правоохоронних завдань та функцій.

Окремі питання адміністративно-правового регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення в тих чи інших аспектах досліджували О. М. Бандурка, С. А. Буткевич, О. І. Безпалова, О. П. Гетманець, А. П. Головін, С. М. Гусаров, С. Ф. Денисюк, О. С. Доценко, О. Ю. Дрозд, В. О. Заросило, І. В. Зозуля, А. М. Ключко, М. М. Колюка, А. Т. Комзюк, В. Ю. Кривенда, Ю. Д. Кунєв, К. Б. Левченко, О. І. Миколенко, О. М. Музичук, О. В. Плетньов, А. М. Подоляка, О. С. Проневич, Т. О. Проценко, О. Ю. Синявська, О. Л. Соколенко, В. Д. Солдатова, М. М. Смоліна, А. А. Стародубцев, В. М. Цикалевич, С. О. Шатрава, О. С. Юнін та ін. Наведені вчені зробили вагомий внесок у пізнання сутності та особливостей адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Проте існуючі дослідження присвячені здебільшого лише окремим аспектам діяльності

спеціальних підрозділів міліції та організації діяльності органів внутрішніх справ України в цілому, при цьому безпосереднє вивчення саме адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» та утворення нового підрозділу поліції особливого призначення КОРД (Корпус оперативно-раптової дії) відсутнє.

Таким чином, необхідність удосконалення організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення, недостатня розробленість їх теоретичних засад як спеціальних підрозділів поліції і зумовлюють актуальність глибокого та всебічного дослідження адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 р. № 942, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 р. № 14-10, Плану науково-дослідницьких робіт Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом (державний реєстраційний номер 0101U001605).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу відповідних теоретичних розробок, законодавчих і підзаконних актів та практики їх реалізації визначити адміністративно-правові засади діяльності підрозділів поліції особливого призначення, а також надати пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні задачі:

- встановити історико-правові закономірності розвитку та становлення підрозділів поліції особливого призначення в Україні;
- визначити поняття та значення підрозділів поліції особливого призначення в системі Національної поліції України;
- охарактеризувати принципи діяльності підрозділів поліції особливого призначення;
- встановити сутність правового регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення та місце в ньому адміністративного законодавства;
- опрацювати завдання та функції підрозділів поліції особливого призначення;
- розкрити повноваження підрозділів поліції особливого призначення;
- окреслити особливості юридичних гарантій та юридичної

відповідальності підрозділів поліції особливого призначення;

- охарактеризувати організаційно-штатну структуру підрозділів поліції особливого призначення;

- з'ясувати специфіку організаційних засобів забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення;

- узагальнити зарубіжний досвід організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення та визначити можливості його використання в Україні;

- розробити пропозиції та рекомендації щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює діяльність підрозділів поліції особливого призначення;

- визначити напрямки модернізації форм та методів правоохоронної діяльності підрозділів поліції особливого призначення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у сфері організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення.

Предмет дослідження становлять адміністративно-правові засади діяльності підрозділів поліції особливого призначення.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. В основу дослідження покладений філософський метод діалектики. Для вирішення поставлених задач використано наступні методи пізнання: формально-юридичний, історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, логіко-семантичний та інші методи пізнання процесів і явищ.

З використанням логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат, зокрема вдосконалено розуміння таких категорій, як «підрозділи поліції особливого призначення», «завдання», «функції», «компетенція», «гарантії діяльності» та інші (підрозділи 1.2, 2.1–2.3). Із застосуванням системно-структурного методу було розкрито специфіку організаційних засобів забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення (підрозділ 2.5), визначено види і зміст їх юридичних гарантій та юридичної відповідальності (підрозділ 2.3) та охарактеризовано організаційно-штатну структуру (підрозділ 2.4). Формально-юридичний метод застосовано для встановлення сутності та особливостей правового регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення (підрозділ 1.4), аналізу їх принципів і повноважень (підрозділи 1.3, 2.2). Це в комплексі з методом логічного аналізу сприяло визначенню напрямків удосконалення адміністративно-правових засад діяльності даних спеціальних підрозділів поліції, модернізації її форм і методів (підрозділи 3.2, 3.3). Порівняльно-правовий та історико-правовий методи використано для характеристики розвитку та становлення підрозділів поліції особливого призначення в Україні (підрозділ 1.1), визначення особливостей зарубіжного досвіду організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення (підрозділ 3.1).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці

фахівців у галузі філософії, соціології, загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних учених. Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають правові засади діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Інформаційною та емпіричною базою дослідження виступили узагальнення практики забезпечення публічного порядку в підвищено складних і небезпечних умовах, протидії злочинності та проведення спеціальних операцій, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні й аналітичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права дослідити проблеми реалізації адміністративно-правових засад у діяльності підрозділів поліції особливого призначення та виробити авторське бачення шляхів їх вирішення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

- запропоновано визначення підрозділів поліції особливого призначення як підрозділів поліції з високим рівнем підготовки та озброєння особового складу, безпосередньо уповноважених здійснювати згідно із чинним законодавством забезпечення публічної безпеки і порядку, проведення спеціальних операцій, а також виявлення, запобігання та припинення правопорушень із застосуванням за необхідності заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї та військової техніки;

- узагальнено особливості повноважень підрозділів поліції особливого призначення, що характеризуються недостатньою урегульованістю, певною невідповідністю завданням, дублюванням і нерозмежованістю з повноваженнями інших правоохоронних структур, неврахуванням сучасних реалій і потреб протидії злочинності, зокрема у зоні проведення антитерористичної операції;

- обґрунтовано напрямки вдосконалення організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення, що передбачають: комплексне, узгоджене та детальне законодавче визначення їх статусу, компетенції та структури, упорядкування та обмеження підзаконного відомчого регулювання, затвердження Інструкції МВС України про організацію їх службової діяльності, розмежування повноважень з обов'язками інших правоохоронних структур, оновлення організаційно-штатної структури, комплектування високопрофесійними мотивованими фахівцями, підвищення відповідальності та гарантій соціально-правового захисту, покращення рівня

оснащення і забезпечення тощо;

- узагальнено напрямки модернізації форм та методів правоохоронної діяльності підрозділів поліції особливого призначення, що мають передбачати детальне правове визначення видів і порядку здійснення форм і методів діяльності, їх гуманізацію та адаптацію до реалій і характеру протиправних посягань, пріоритетність переконання та переговорів перед заходами примусу, посилення контролю за їх застосуванням тощо;

удосконалено:

- характеристику адміністративно-правового регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення, особливостями якого є: відсутність комплексного законодавчого регулювання, превалювання несистемного підзаконного відомчого регулювання, часткова визначеність їх повноважень, неврегульованість порядку реалізації повноважень і засад взаємодії, недостатня розвиненість міжвідомчого регулювання тощо;

- розуміння адміністративних і профілактичних функцій підрозділів поліції особливого призначення, до яких належать запобігання, виявлення та припинення правопорушень, забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів, нейтралізація озброєних і небезпечних злочинців та їх злочинних формувань;

- характеристику юридичних гарантій діяльності підрозділів поліції особливого призначення, до яких належать діяльність на підставі Конституції та законів України, її підконтрольність та забезпеченість можливістю застосування державного примусу, організаційна відособленість і функціональна взаємопов'язаність з іншими підрозділами поліції, юридична відповідальність працівників поліції тощо; зроблено висновок про доцільність розширення системи гарантій діяльності підрозділів поліції особливого призначення;

- розуміння організаційно-штатної структури підрозділів поліції особливого призначення, що має здебільшого лінійно-функціональний тип, а її вертикальна ієрархія послідовно включає командування, штаб, допоміжні забезпечувальні підрозділи та основні структурні підрозділи (автотранспортні, спеціальні, штурмові та оперативні роти, взводи і відділення);

дістали подальшого розвитку:

- характеристика розвитку та становлення підрозділів поліції особливого призначення в Україні, що виявляє відсутність узгодженого розуміння напрямків їх інституалізації, остаточну невизначеність статусу, відсутність чіткого розмежування повноважень;

- розуміння принципів діяльності підрозділів поліції особливого призначення, основними з яких є принципи верховенства права, гуманізму, гласності, підконтрольності, відповідальності, взаємодії, професійності,

централізованого керівництва і єдиноначальності, відкритості для демократичного цивільного контролю тощо; аргументовано, що у принципах діяльності підрозділів поліції особливого призначення відбиваються насамперед загальноправові принципи організації органів поліції і реалізації державно-владних повноважень з урахуванням своєрідних завдань, форм і методів діяльності підрозділів поліції особливого призначення;

- характеристика організаційних засобів забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення, що складаються з різноманітних інструментів і засобів безпосередньо організаційного, а також інформаційно-аналітичного, кадрового, матеріально-технічного та науково-методичного забезпечення;

- з'ясування зарубіжного досвіду організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення, що виявляє як спільні риси, так і істотну специфіку, зумовлену станом і структурою злочинності, моделлю правоохоронної системи, ресурсними можливостями та соціально-політичними особливостями держави.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – як основа для подальшого розроблення адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення (*акти впровадження у діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 15.10.2015 р. та Національної академії внутрішніх справ від 18.10.2015*);

- правотворчості – з метою удосконалення чинних законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підрозділів поліції особливого призначення (*довідка Науково-дослідного інституту публічного права від 15.10.2015 р. № 6/4-11*);

- правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності підрозділів поліції особливого призначення (*акт впровадження у практичну діяльність Головного управління Національної поліції України в Харківській області від 23.11.2015 р.*);

- навчальному процесі – в ході підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи» та інших дисциплін адміністративно-правового характеру (*акт впровадження у навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 09.11.2015 р.*).

Апробація результатів дослідження. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародній, всеукраїнській і регіональній науково-

практичних конференціях, семінарах, «круглих столах», зокрема: «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2015), «Дотримання прав людини: сучасний стан правового регулювання та перспективи його вдосконалення» (Київ, 2015), «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (Харків, 2015), «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми» (Харків, 2015).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та науковому періодичному виданні іншої держави, а також чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дванадцять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатку. Повний обсяг роботи становить 233 сторінки, з них основного тексту – 193 сторінки, список використаних джерел (289 найменувань) займає 34 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета і задачі, об'єкт і предмет, окреслюються методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

Розділ 1 «Методологічні засади діяльності підрозділів поліції особливого призначення» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історико-правовий аналіз розвитку та становлення підрозділів поліції особливого призначення в Україні»* встановлено, що інституалізація в Україні підрозділів міліції особливого призначення («Беркут», «Грифон», «Сокіл», «Титан» тощо) за відсутності єдиної цілісної державної політики їх формування виявляє як спільні, так і відмінні ознаки, закономірності та підходи до адміністративно-правового регулювання їх правоохоронної діяльності.

Зазначається, що одними з основних підрозділів міліції особливого призначення протягом 1992–2014 років були функціонуючі у структурі обласних управлінь МВС України високомобільні спецпідрозділи міліції «Беркут», які мали право на застосування сили, спецзасобів та зброї, забезпечували громадський порядок у складних і небезпечних умовах та проводили спеціальні (антитерористичні) операції в рамках боротьби зі злочинністю. Адміністративно-правове регулювання організації їх діяльності характеризувалося суперечливістю і нечіткістю їх статусу, наявністю невласливих повноважень, поверхневою регламентацією компетенції, невизначеністю порядку її реалізації та засад взаємодії. Доведено, що ефективність діяльності сучасних підрозділів поліції особливого призначення

буде визнана високою у разі усунення таких недоліків як фрагментарність, неузгодженість і непослідовність адміністративного законодавства, відсутність дієвого механізму його реалізації, що було притаманно діяльності ліквідованих спецпідрозділів міліції «Беркут». Виокремлено позитивні моменти організації діяльності спецпідрозділів міліції «Беркут», які доцільно зберегти в діяльності сучасних підрозділів поліції особливого призначення.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та значення підрозділів поліції особливого призначення в системі Національної поліції України»* обґрунтовано, що реальне місце підрозділів поліції особливого призначення в системі Національної поліції України визначається їх застосуванням у разі недостатньої ефективності інших підрозділів поліції або для їх посилення з метою проведення спеціальних (антитерористичних) операцій та оперативного забезпечення (у тому числі силовим шляхом) публічної безпеки і порядку у найбільш складних і небезпечних умовах.

Наголошено, що серед основних методів діяльності підрозділів поліції особливого призначення як підрозділів поліції превалюють саме силові методи, пов'язані із застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, а за необхідності — військової техніки і способів бойових дій.

Аргументовано, що сутність та значення підрозділів поліції особливого призначення виявляються в: їх природі як підрозділів поліції; меті діяльності та ролі в реалізації завдань Національної поліції України (забезпечення публічної безпеки і порядку, проведення спецоперацій, а також виявлення, запобігання та припинення правопорушень); постійній підвищеній небезпечності та складності завдань; превалюванні силових методів діяльності; високому рівні спеціальної підготовки, оснащення та озброєння особового складу. На підставі цих ознак сформульовано поняття підрозділів поліції особливого призначення.

У підрозділі 1.3 *«Принципи діяльності підрозділів поліції особливого призначення»* охарактеризовано принципи діяльності підрозділів поліції особливого призначення як систему нормативно визначених, зумовлених суспільними та державними інтересами концептуальних вихідних положень діяльності підрозділів поліції особливого призначення, які визначають основні вимоги, правила і зміст їх організації та практичного функціонування.

Наголошено, що принципи діяльності підрозділів поліції особливого призначення відображають загальноправові засади організації діяльності Національної поліції і реалізації державно-владних повноважень з урахуванням своєрідних завдань, форм і методів діяльності даних підрозділів поліції. До таких принципів віднесено принципи законності, верховенства права, гуманізму, гласності, підконтрольності, взаємодії, політичної неупередженості, професійності, централізованого керівництва і єдиноначальності, відкритості для демократичного цивільного контролю тощо. Розкрито зміст зазначених принципів в аспекті діяльності

підрозділів поліції особливого призначення. Доведено, що в організацію діяльності підрозділів поліції особливого призначення повинен покладатись принцип єдності її функціональної, структурної, кадрової та матеріально-фінансової основи.

З'ясовано, що нормативно врегульована система принципів діяльності підрозділів поліції особливого призначення потребує оновлення, а також відповідного уточнення і деталізації, спрямованої на підвищення рівня реальної імплементації принципів в діяльність підрозділів поліції особливого призначення.

У підрозділі 1.4 *«Правове регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення та місце у ньому адміністративного законодавства»* розглянуто систему міжнародних, конституційних, законодавчих і підзаконних правових норм, які регламентують організацію та діяльність підрозділів поліції особливого призначення. Встановлено, що покладення правових засад діяльності ліквідованих спецпідрозділів міліції «Беркут» в основу адміністративно-правового регулювання статусу сучасних підрозділів поліції особливого призначення вказує на його переважну формальність та поверховість.

Охарактеризовано адміністративне законодавство у сфері організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення, у зв'язку з чим зроблено висновок, що воно залишається в цілому досить несистемним і фрагментарним, виявляючи недостатність законодавчого, деяку надмірність неупорядкованого підзаконного відомчого регулювання і нерозвиненість практики міжвідомчого регулювання. Реальність адміністративно-правового регулювання статусу підрозділів поліції особливого призначення залежить не тільки від його повноти, узгодженості та своєчасності, але й від належного дотримання, виконання і використання відповідних правових норм на практиці, забезпеченого можливістю застосування державного примусу.

Обґрунтовано доцільність прийняття окремого нормативно-правового акта, наприклад, Закону України «Про спеціальні підрозділи поліції України», норми якого детально закріплювали б правовий статус підрозділів поліції особливого призначення.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий статус підрозділів поліції особливого призначення та особливості організації їх діяльності» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Завдання та функції підрозділів поліції особливого призначення»* встановлено, що цілісність адміністративно-правового статусу та ефективна практична діяльність підрозділів поліції особливого призначення вимагають нормативної і реальної взаємопов'язаності, узгодженості та послідовної зумовленості їх мети, завдань, функцій і компетенцій.

Запропоновано розуміти завдання підрозділів поліції особливого призначення як об'єктивно зумовлені цілі, що покладені в основу їх функцій і визначають загальну спрямованість діяльності. У свою чергу,

функції підрозділів поліції особливого призначення є об'єктивно зумовленими загальними основними напрямками їх діяльності, що характеризують її зміст, деталізуються у компетенції та визначають шляхи і засоби реалізації завдань даних спеціальних підрозділів поліції.

Доведено, що одним із головних завдань, яке має втілюватись в усіх аспектах діяльності підрозділів поліції особливого призначення, виступає захист прав, свобод і законних інтересів громадян, що тісно пов'язано з їх базовим завданням і функцією щодо запобігання, виявлення та припинення правопорушень. Визначено, що до основних завдань даних підрозділів поліції також належить забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах підвищеної небезпеки, що передбачає силову підтримку інших підрозділів поліції у протидії широкому спектру специфічних суспільно небезпечних (шкідливих) і зухвалих протиправних посягань, які мають місце у громадських місцях та під час проведення масових заходів.

Як ключові функції підрозділів поліції особливого призначення виокремлено адміністративні і профілактичні функції, до яких належать запобігання, виявлення та припинення правопорушень, забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів, нейтралізація озброєних і небезпечних злочинців та їх злочинних формувань. Розкрито зміст зазначених функцій.

Обґрунтовано, що суттєві загрози з боку незаконних воєнізованих формувань і збройна агресія на сході України актуалізують виконання підрозділами поліції особливого призначення такого завдання, як проведення спеціальних (зокрема, антитерористичних) операцій, в рамках чого реалізується їх функція щодо нейтралізації озброєних і небезпечних злочинців та їх злочинних формувань.

У *підрозділі 2.2 «Повноваження підрозділів поліції особливого призначення»* розкрито зміст основних повноважень підрозділів поліції особливого призначення та особливості їх виконання, що дозволило запропонувати шляхи підвищення ефективності діяльності зазначених підрозділів за окремими напрямками.

Показано, що під час виконання покладених на них повноважень підрозділи поліції особливого призначення взаємодіють із різними суб'єктами, зокрема із Антитерористичним центром при Службі безпеки України, Національною гвардією України, Управлінням державної охорони України. У зв'язку з цим констатовано, що у компетенції підрозділів поліції особливого призначення питому вагу мають спільні повноваження, здійснення яких залежить від взаємодії даних підрозділів поліції з іншими правоохоронними формуваннями, що потребує налагодження їх співпраці у формі спільної діяльності, обміну інформацією, організаційної допомоги.

Наголошено, що для раціональної організації та ефективної діяльності підрозділів поліції особливого призначення пріоритетне значення набуває більш повне та послідовне адміністративно-правове (законодавче)

врегулювання їх мети, завдань, функцій і реальних повноважень з урахуванням природи даних підрозділів поліції та сучасної специфіки і характеру злочинності, закріплення порядку реалізації таких повноважень, їх розмежування з компетенцією інших правоохоронних формувань.

У підрозділі 2.3 «Юридичні гарантії та юридична відповідальність підрозділів поліції особливого призначення» аргументовано, що систему юридичних гарантій діяльності підрозділів поліції особливого призначення складають як гарантії, загальні для усіх органів Національної поліції, так і гарантії, властиві саме даним підрозділам поліції. Наголошено, що загальні гарантії очевидно є недостатніми для ефективного функціонування підрозділів поліції особливого призначення з огляду на специфіку їх завдань, характер та способи діяльності.

Встановлено, що ключовими юридичними гарантіями підрозділів поліції особливого призначення виступають врегулювання їх діяльності адміністративним законодавством, її підконтрольність та забезпеченість можливістю застосування державного примусу, організаційна відособленість і функціональна взаємопов'язаність з іншими підрозділами поліції тощо. Розкрито зміст зазначених гарантій.

Обґрунтовано, що належне правове закріплення юридичної відповідальності підрозділів поліції особливого призначення сприяє законному та належному виконанню їх повноважень та очищенню зазначених підрозділів від правопорушників. Розглянуто особливості адміністративної та дисциплінарної відповідальності працівників підрозділів поліції особливого призначення, яка застосовується не тільки за порушення службової дисципліни, але й за відповідні адміністративні проступки, що зумовлюється особливостями статусу працівників поліції.

Виявлено, що система гарантій підрозділів поліції особливого призначення в контексті сучасних завдань, які перед ними ставляться, і умов їх реалізації потребує упорядкування, передбачаючи розширення та уточнення гарантій, їх законодавчу деталізацію, невід'ємною від чого має бути обґрунтована та своєчасна практична реалізація таких гарантій.

У підрозділі 2.4 «Організаційно-штатна структура підрозділів поліції особливого призначення» розкрито сутність організаційно-штатної структури підрозділів поліції особливого призначення як нормативно закріпленої системи об'єднаних єдиним управлінням та цілями, ієрархічно структурованих, функціонально і організаційно пов'язаних елементів (командування, штабу, допоміжних і основних підрозділів) з чітким розподілом функцій та ресурсного забезпечення. Акцентовано увагу на тому, що така структура характеризується відповідністю завданням і функціям, лінійно-функціональним типом організаційної структури, поєднанням єдиноначальності і децентралізації, спеціалізацією, стабільністю і гнучкістю. Наголошено, що одними з центральних складових підрозділів поліції особливого призначення є рота спеціального

призначення, що має підвищений рівень підготовки та озброєння особового складу, а також оперативні роти і взводи, які можуть ефективно застосовуватись як для виконання окремих антитерористичних завдань, так і для забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності.

Зазначається, що впорядкування організаційно-штатної структури підрозділів поліції особливого призначення, крім комплексного правового врегулювання, потребує укрупнення забезпечувальних підрозділів, формування додаткових рот спеціального призначення і штурмових взводів; посилення штату вузькоспеціалізованими фахівцями.

У підрозділі 2.5 «*Організаційні засоби забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення*» встановлено особливості організаційного, інформаційно-аналітичного, кадрового, матеріально-технічного та науково-методичного забезпечення діяльності зазначених підрозділів. Підкреслюється, що від системності, оперативності та змістовності такого забезпечення, здійснюваного постійно і неупереджено відповідними фаховими підрозділами, безпосередньо залежать боєздатність даних підрозділів поліції, обсяг, своєчасність і якість виконання їх завдань, життя і здоров'я працівників поліції та інших громадян.

Доведено, що вдосконалення організаційних засобів забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення має передбачати: врегулювання порядку і умов здійснення різних забезпечувальних заходів; модернізацію та створення нових забезпечувальних підрозділів і підвищення кваліфікації їх працівників; відображення у планах дій поточного стану злочинності та оперативної обстановки; пріоритетність швидкого і повного збору інформації, її професійного та ґрунтового аналітичного опрацювання; ретельний добір і спеціальну профільну підготовку усього особового складу; підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення, реальне впровадження науково-методичних розробок.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «*Зарубіжний досвід організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення та можливості його використання в Україні*» розглянуто особливості організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення у зарубіжних країнах, до яких належать: здебільшого силові методи діяльності, а також відносно високий рівень підготовки особового складу, його оснащення та озброєння (більшість сучасних держав); переважно підзаконне відомче регулювання статусу (Австрія, Молдова, РФ, Франція), високий (Молдова, РФ) або низький (Австрія, Франція) ступінь урегульованості повноважень і організації діяльності; статус самостійних структурних підрозділів Міністерства внутрішніх справ (Молдова, ФРН, Чехія) або належність до його територіальних органів поліції (РФ, США); об'єднання кількох підрозділів

поліції особливого призначення в єдиній управлінській структурі (РФ, Франція); відсутність чіткого розподілу компетенції декількох підрозділів поліції особливого призначення (Польща, РФ, Франція); виокремлення у структурі штатних посад професійних переговорників (Литва, Франція, Чехія, Швеція), спеціальних вузькоспеціалізованих штурмових загонів (Італія, Литва, РФ, Франція, ФРН), відділу розвідки (Італія, Литва) і вертолітної ланки (Боснія та Герцеговина, ФРН).

Показано, що в окремих країнах (наприклад, Молдові, Чехії) підрозділи поліції особливого призначення здійснюють нетипові для них повноваження, зокрема розкриття злочинів, подолання наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, надання допомоги постраждалим від стихійних лих, забезпечення безпеки закордонних дипломатичних представництв та придушення тюремних заколотів, що потребує більшої чисельності та універсальності підготовки особового складу даного підрозділу поліції, знижує його фаховість і можливості оперативного та раціонального застосування сил і засобів.

Сформульовано пропозиції в частині оптимізації кадрового забезпечення підрозділів поліції особливого призначення та підвищення рівня професіоналізму їх працівників.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює діяльність підрозділів поліції особливого призначення» доведено, що вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення має проводитись з урахуванням стану та структури злочинності; поточних потреб забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та тероризму; реальних кадрових і матеріально-фінансових можливостей держави; прогресивного зарубіжного досвіду; конструктивних властивостей правоохоронної системи України.

Узагальнено пріоритетні заходи удосконалення діяльності підрозділів поліції особливого призначення, якими виступають затвердження науково обґрунтованої Концепції та Програми їх розвитку, забезпечення комплексного і збалансованого законодавчого врегулювання організації їх діяльності (статусу, принципів і гарантій діяльності, компетенції, порядку її реалізації, структури, засад взаємодії) з одночасним упорядкуванням підзаконного відомчого регулювання, затвердженням відповідної Інструкції МВС України про організацію їх службової діяльності, спрямованої на конкретизацію та уточнення законодавчих положень. Внесено пропозиції щодо оптимізації існуючих механізмів контролю за діяльністю підрозділів поліції особливого призначення.

У підрозділі 3.3 «Модернізація форм та методів правоохоронної діяльності підрозділів поліції особливого призначення» визначено, що в основу модернізації форм та методів правоохоронної діяльності підрозділів поліції особливого призначення мають покладатись: детальне правове визначення видів, змісту, порядку та меж використання форм і методів діяльності,

приведення їх у відповідність із цілями та завданнями даних підрозділів поліції; превалювання переконання та переговорів перед заходами примусу, своєчасність і достатність застосування останніх без спричинення необґрунтованої шкоди правопорушнику; розвиток різних форм взаємодії з іншими правоохоронними структурами; забезпечення адекватності та законності використання форм і методів діяльності, дієвого контролю за цим.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – удосконалення адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Аргументовано, що становлення підрозділів поліції особливого призначення в Україні характеризується формуванням та функціонуванням на рівні обласних управлінь МВС України низки високопрофесійних спецпідрозділів міліції («Беркут», «Грифон», «Сокіл», «Титан» тощо), призначених виконувати (часто у силовий спосіб) підвищено відповідальні та складні завдання у сфері забезпечення безпеки громадян і публічного порядку, протидії організованих злочинності та тероризму. Зазначається, що загальними особливостями процесу інституалізації підрозділів міліції особливого призначення є відсутність узгодженого розуміння напрямків їх розвитку, остаточна невизначеність статусу та місця в системі МВС України, відсутність профільного законодавчого регулювання, відносно високий рівень відомчої урегульованості компетенції та організаційно-штатної структури при невизначеності засад взаємодії, форм і методів діяльності. Підкреслюється, що неконституційність утворення спецпідрозділів міліції «Беркут», недосконалість правового регулювання статусу та їх дискредитація під час подій Революції Гідності 2013–2014 років обумовили утворення сучасних підрозділів поліції особливого призначення.

Доведено, що підрозділи поліції особливого призначення являють собою діючі підрозділи поліції з високим рівнем підготовки та озброєння особового складу, безпосередньо уповноважені здійснювати згідно із чинним законодавством забезпечення публічної безпеки і порядку, проведення спеціальних операцій, а також виявлення, запобігання та припинення правопорушень, із застосуванням за необхідності заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї та військової техніки.

Встановлено, що значення підрозділів поліції особливого призначення в системі Національної поліції України визначається їх застосуванням у разі недостатньої ефективності діяльності інших підрозділів поліції або для їх посилення з метою оперативного усунення переважно в силовий

спосіб у підвищено небезпечних і складних умовах відповідних загроз національним інтересам і безпеці України (масові заворушення, незаконні воєнізовані формування, терористична діяльність тощо).

Визначено, що основними принципами діяльності підрозділів поліції особливого призначення є принципи законності, верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, гуманізму, гласності, підконтрольності, відповідальності, взаємодії, політичної неупередженості, професійності, служіння народу України, централізованого керівництва та єдиноначальності, а також принцип єдності функціональної, структурної, кадрової та матеріально-фінансової основи. Розкрито зміст зазначених принципів, що дозволило дійти висновку, що такі принципи мають бути не формальними декларативними засадами, а на практиці реально визначати правові межі та зміст діяльності підрозділів поліції особливого призначення, гарантувати належне виконання їх завдань і дотримання прав громадян.

Встановлено, що правове регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення являє собою здійснення з метою ефективного забезпечення публічної безпеки і порядку, проведення спеціальних операцій і протидії злочинності за допомогою юридичних норм та інших правових засобів упорядкування, закріплення, охорони і розвитку відносин у сфері організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Наголошується, що провідну роль у правовому регулюванні організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення відіграє адміністративне законодавство, що пояснюється їх правовою природою як підрозділів правоохоронного органу державної влади та організаційно-управлінським характером здійснюваної ними правоохоронної діяльності. Зазначається, що адміністративно-правове регулювання діяльності підрозділів поліції особливого призначення характеризується: відсутністю комплексного профільного законодавчого регулювання, його зведенням лише до загальних законодавчих засад діяльності поліції; превалюванням доволі несистемного, неузгодженого і фрагментарного підзаконного відомчого регулювання; законодавчою невизначеністю статусу та місця даних підрозділів поліції в системі Національної поліції України; частковою визначеністю їх повноважень та неврегульованістю мети, порядку реалізації повноважень і засад взаємодії; врегульованням різними правовими актами компетенції та організаційно-штатної структури; недостатньою розвиненістю міжвідомчого регулювання; наявністю правових колізій та прогалин.

Констатовано, що основними завданнями підрозділів поліції особливого призначення є: забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтересів; забезпечення публічної безпеки і порядку; протидія злочинності; проведення спеціальних (зокрема, антитерористичних) операцій. Ними виконуються адміністративні та профілактичні функції щодо запобігання, виявлення та

припинення правопорушень; забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів; нейтралізації озброєних і небезпечних злочинців та їх злочинних формувань. Підкреслюється, що компетенція підрозділів поліції особливого призначення являє собою сукупність (єдність) нормативно визначених повноважень і предметів відання, які визначають реальний зміст їх діяльності (міру належної поведінки та її обсяг) щодо реалізації покладених на них завдань і функцій.

Обґрунтовано, що питання конкретизації повноважень підрозділів поліції особливого призначення наразі набувають підвищеного значення в контексті необхідності їх залучення до проведення широкомасштабної антитерористичної операції на сході України (починаючи з 2014 року і по сьогодні), що передбачає як забезпечення ними публічної безпеки і порядку в зоні бойових дій, так і безпосередню протидію незаконним збройним формуванням. Предмет відання підрозділів поліції особливого призначення складає забезпечення публічної безпеки і порядку у складних умовах підвищеної небезпеки, а також протидія озброєним і небезпечним злочинцям та їх злочинним формуванням як на регіональному рівні, так і поза межами регіону постійної дислокації. Запропоновано внести доповнення до нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підрозділів поліції особливого призначення, в частині уточнення кола їх повноважень з метою раціональної організації правоохоронної діяльності та забезпечення максимального дотримання прав громадян, недопущення їх необґрунтованого і незаконного обмеження.

Виявлено, що основними юридичними гарантіями діяльності підрозділів поліції особливого призначення є: діяльність на підставі Конституції та законів України; її підконтрольність; обов'язковість законних вимог працівників поліції; їх право на застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів і зброї; відповідальність за перешкоджання виконанню повноважень працівників поліції; заохочення та юридична відповідальність працівників поліції; різні форми взаємодії з іншими правоохоронними органами (підрозділами). Підкреслюється, що діяльності підрозділів поліції особливого призначення сприятимуть перегляд існуючих і встановлення нових дієвих гарантій з урахуванням нинішніх завдань, методів і організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення, а також правове закріплення не тільки сутності таких гарантій, але і їх конкретного змісту та засад реалізації.

Акцентовано увагу на тому, що юридична відповідальність підрозділів поліції особливого призначення виявляє переважно загальні для усієї поліції особливості, основними з яких є: можливість одночасного застосування різних видів юридичної відповідальності за один і той же проступок; можливість відповідальності підрозділів поліції особливого призначення як юридичних осіб і персональна відповідальність їх працівників; звільнення останніх від відповідальності за збитки, завдані під час неналежного виконання своїх повноважень; притягнення до

дисциплінарної відповідальності за адміністративні правопорушення при збереженні загальної адміністративної відповідальності за окремі проступки; неможливість застосування до працівників поліції окремих адміністративних стягнень, розширений перелік заходів дисциплінарного впливу, недостатня чіткість підстав дисциплінарної відповідальності та порядку її застосування. Відповідальність підрозділів поліції особливого призначення має бути законною, справедливою, невідворотною, обґрунтованою і своєчасною, що першочергово потребує посилення кримінальної та дисциплінарної відповідальності працівників поліції, ширшого застосування до них дисциплінарних стягнень матеріального характеру; узгодженого та вичерпного законодавчого врегулювання видів стягнень, підстав і порядку їх застосування; формування адекватної практики притягнення працівників поліції до відповідальності.

Аргументовано, що підрозділам (полку, батальйону, роті) поліції особливого призначення властивий здебільшого лінійно-функціональний тип організаційної структури, вертикальна ієрархія, яка послідовно включає командування, штаб, допоміжні забезпечувальні підрозділи та основні структурні підрозділи (автотранспортні, спеціальні, штурмові та оперативні роти, взводи і відділення). Організаційно-штатна структура підрозділів поліції особливого призначення має ґрунтуватись на їх завданнях і функціях та бути системною, чіткою, збалансованою і науково обґрунтованою. Їх організаційна структура повинна характеризуватись не тільки стабільністю, але й певною гнучкістю, уможливорюючи її пристосування до поточних завдань, характеру злочинних посягань, наявного кадрового потенціалу і ресурсного забезпечення. Важливого значення набувають упорядкування структурної ієрархії, створення нових сучасних фахових підрозділів, забезпечення правильного розподілу між ними повноважень, відповідальності та ресурсів, раціональна розстановка особового складу, врегулювання засад внутрішньоструктурної взаємодії та адміністративних повноважень керівництва.

Доведено, що організаційні засоби забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення складаються з різноманітних інструментів і засобів безпосередньо організаційного забезпечення (планування, прогнозування, проведення інструктажів і нарад тощо), а також інформаційно-аналітичного, кадрового, матеріально-технічного (ресурсного) та науково-методичного забезпечення, що становить невід'ємну умову належної організації та продуктивної діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Поточний стан і потреби забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення виявляють нагальну необхідність комплексного врегулювання змісту, порядку, форм і суб'єктів різних видів забезпечення; упорядкування форм і засобів забезпечення; подолання проявів формалізму; розвитку існуючих і створення за потреби нових забезпечувальних підрозділів, підвищення професійності їх працівників.

Встановлено, що підрозділи поліції особливого призначення є невід'ємною складовою правоохоронних органів усіх сучасних країн світу. Загальними спільними рисами підрозділів поліції особливого призначення у зарубіжних країнах виступає їх функціональне призначення – забезпечення публічного порядку у складних умовах та/або проведення спеціальних (антитерористичних) операцій; високий (порівняно з іншими підрозділами поліції) рівень підготовки, оснащення та озброєння; превалювання силових методів виконання поставлених завдань. У кожній державі правовий статус підрозділів поліції особливого призначення має істотну власну специфіку, зумовлюючись станом і структурою злочинності, моделлю правоохоронної системи, ресурсними можливостями і соціально-політичними особливостями держави. Правовий статус підрозділів поліції особливого призначення в Україні та інших державах має відображати їх сутність як фахових підрозділів силової підтримки протидії злочинності у підвищено складних і небезпечних умовах, забезпечувати злагодженість та кількісно-якісну відповідність сил і засобів поставленим завданням, мобільність та автономність даних підрозділів поліції, простоту їх внутрішньої організації та ефективність управління.

Визначено, що удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює діяльність підрозділів поліції особливого призначення, повинно ґрунтуватись на засадах цілеспрямованості, своєчасності, доцільності, постійності, послідовності та наукової обґрунтованості. Пріоритетними напрямками вдосконалення організації та діяльності підрозділів поліції особливого призначення мають бути: 1) затвердження Концепції та Програми розвитку підрозділів поліції особливого призначення; 2) комплексне, узгоджене та детальне законодавче визначення їх статусу та місця в системі Національної поліції України, принципів, мети, компетенції, порядку, форм і методів реалізації, засад взаємодії, гарантій діяльності, організаційно-штатної структури, статусу працівників, особливостей керівництва, форм і порядку контролю діяльності, засад її забезпечення; 3) підвищення ролі міжвідомчого регулювання, упорядкування та обмеження підзаконного відомчого регулювання, його приведення у відповідність із законодавчими актами; 4) затвердження Інструкції МВС України про організацію діяльності підрозділів поліції особливого призначення, що регулюватиме правила і умови організації та забезпечення їх діяльності, форми і порядок взаємодії, механізм підготовки, прийняття та виконання управлінських рішень, загальні вимоги до здійснення різних повноважень, права і обов'язки керівництва та структурних підрозділів; 5) гуманізація форм і методів діяльності та їх адаптація до реалій і характеру протиправних посягань; 6) пріоритетність переконання та переговорів перед заходами примусу, посилення систематичного та об'єктивного контролю за їх застосуванням; 7) розмежування повноважень з обов'язками інших правоохоронних

структур, усунення паралелізму в їх діяльності; 8) забезпечення відповідності повноважень та організаційно-штатної структури, включення до неї додаткових штурмових взводів, виокремлення груп професійних переговорників, усунення малоефективних і дублюючих структурних одиниць; 9) комплектування високопрофесійними мотивованими фахівцями, їх ретельна атестація, постійне вдосконалення рівня їх підготовки, підвищення гарантій соціально-правового захисту; 10) покращення рівня оснащення та озброєння, інформаційно-аналітичного, організаційного та матеріально-технічного забезпечення.

Наголошено, що в основу перегляду нинішніх форм забезпечення публічного порядку має покладатись врахування обставин і характеру групових порушень публічного порядку та масових заворушень в містах України під час подій Революції Гідності, досвіду діяльності спецпідрозділів міліції «Беркут», а також значної нелегальної розповсюдженості різноманітної зброї та боєприпасів, можливої участі в масових заворушеннях представників терористичних груп і незаконних воєнізованих формувань, тощо. Показано, що в сучасних умовах важливого значення набуває застосування переговорів як несилового методу діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Це потребує відповідного законодавчого врегулювання кола відповідальних осіб, основних правил і меж ведення ними переговорів з правопорушниками та іншими громадянами. З цією метою в структурі підрозділів поліції особливого призначення доцільним є утворення окремої групи професійних переговорників, проведення їх профільного навчання, вдосконалення алгоритмів взаємодії та спільної діяльності переговорників із штурмовими групами даних підрозділів поліції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Кошиков Д.О. Повноваження підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення / Д.О. Кошиков // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – №29-2. Том 3. – С. 44-47.
2. Кошиков Д.О. Організаційно-штатна структура підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення / Кошиков Д.О. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – №5-2. Том 3. – С. 60-64.
3. Кошиков Д.О. Юридичні гарантії діяльності підрозділів поліції особливого призначення / Д.О. Кошиков // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – №2. – С. 64-68.
4. Кошиков Д.О. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює діяльність підрозділів поліції особливого призначення / Д.О. Кошиков // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. №3-2. Том 3. – С. 107-110.

5. Кошиков Д.О. Місце адміністративного законодавства у правовому регулюванні діяльності підрозділів поліції особливого призначення / Кошиков Д.О. // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – № 1. – С. 32-37.

6. Кошиков Д.А. Принципы деятельности подразделений полиции особого назначения / Д.А. Кошиков // Научно-методический журнал «Право и Политика» (Республика Киргизия) – 2015. – №3. – С. 232-237.

7. Кошиков Д.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення ефективної діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення / Д.О. Кошиков // Дотримання прав людини: сучасний стан правового регулювання та перспективи його вдосконалення : матеріали другої звітної Міжнародної науково-практичної конференції (5 березня 2015 року, м. Київ). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 95-98.

8. Кошиков Д.О. Кадрове забезпечення підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення / Д.О. Кошиков // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу (14 травня 2015 року, м. Київ). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 57-59.

9. Кошиков Д.О. Окремі аспекти забезпечення службової діяльності підрозділів міліції громадської безпеки / Д.О. Кошиков // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (20 листопада 2015 року, м. Харків). – Харків, ХНУВС, 2015. – С. 64-67.

10. Кошиков Д.О. Інформаційно-аналітичне та науково-методичне забезпечення діяльності підрозділів поліції особливого призначення / Д.О. Кошиков // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (13 листопада 2015 року, м. Харків). – Харків, ХНУВС. – С. 156-159.

АНОТАЦІЇ

Кошиков Д.О. Адміністративно-правові засади діяльності підрозділів поліції особливого призначення. – *Рукопис*.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2016.

Дисертацію присвячено аналізу адміністративно-правових засад діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Проаналізовано історико-правові засади їх розвитку та становлення в Україні. Визначено поняття, значення та принципи діяльності підрозділів поліції особливого призначення, розкрито сутність її правового регулювання. Охарактеризовано завдання, функції та повноваження підрозділів поліції

особливого призначення. З'ясовано особливості юридичних гарантій діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Розкрито специфіку юридичної відповідальності та організаційно-штатної структури підрозділів поліції особливого призначення, встановлено особливості організаційних засобів забезпечення їх діяльності. Проаналізовано зарубіжний досвід організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення. Обґрунтовано пропозиції та рекомендації щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює діяльність підрозділів поліції особливого призначення, а також модернізації форм та методів їх правоохоронної діяльності.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, підрозділи поліції особливого призначення, спеціальні підрозділи поліції, публічний порядок, публічна безпека, спеціальні операції, заходи державного примусу.

Кошиков Д.А. Административно-правовые основы деятельности подразделений полиции особого назначения. – *Рукопись*.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2016.

Диссертация посвящена анализу административно-правовых основ деятельности подразделений полиции общественной безопасности особого назначения. Проанализированы историко-правовые основы их развития и становления в Украине. Рассмотрены различные подходы к пониманию сущности подразделений полиции особого назначения, определены принципы их деятельности, понятие и значение в системе МВД Украины как высокопрофессиональных специальных подразделений полиции быстрого реагирования. Раскрыты сущность и особенности правового регулирования деятельности подразделений полиции общественной безопасности особого назначения.

Охарактеризованы задачи, функции и полномочия подразделений полиции общественной безопасности особого назначения, которые направлены на обеспечение общественного порядка в чрезвычайных условиях, проведение специальных (в частности, антитеррористических) операций, а также на выявление, предотвращение и пресечение правонарушений с применением при необходимости соответствующих силовых мер. Выяснена специфика юридических гарантий, юридической ответственности и организационно-штатной структуры подразделений полиции особого назначения. Установлены особенности организационных средств обеспечения их деятельности, состоящих из различных инструментов и средств непосредственно организационного, а также информационно-аналитического, кадрового, материально-технического и научно-методического обеспечения.

Проанализирован зарубежный опыт организации деятельности

подразделений полиции особого назначения. Внесены предложения и рекомендации по совершенствованию административного законодательства, регулирующего деятельность подразделений полиции общественной безопасности особого назначения, которые предусматривают комплексное и согласованное законодательное определение их статуса, компетенции и структуры, упорядочивание и ограничение подзаконного ведомственного регулирования, а также модернизацию форм и методов деятельности, приоритетность убеждения и переговоров перед мерами принуждения.

Ключевые слова: административно-правовые основы, подразделения полиции особого назначения, специальные подразделения милиции, публичный порядок, публичная безопасность, специальные операции, меры государственного принуждения.

Koshikov D. O. Administrative-legal bases of activity of special-purpose subdivisions of public security police. – *Manuscript*.

Thesis for degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; informational law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2016.

The thesis is dedicated to the analysis of administrative-legal bases of activity of special-purpose subdivisions of public security police. Historical-legal basis of its development and formation in Ukraine has been analyzed. The concept, value and principles of activity of special-purpose subdivisions of public security police has been determined, the essence of its legal regulation has been reviewed. Tasks, functions and powers of special-purpose subdivisions of public security police have been characterized. The specifics of its legal guarantees, legal liability and organizational structure has been determined, the features of organizational means of maintenance of activity has been established.

The foreign experience of the organization activity of special purpose police units has been analyzed. The thesis substantiates proposals and recommendations regarding the improvement of administrative legislation regulating the activity of special-purpose subdivisions of public security police, also regarding the modernization of forms and methods of its enforcement activity.

Keywords: administrative-legal bases, special-purpose subdivisions of public security police, special police units, public order, special operations, measures of state coercion.